

9. Шиян Д.С. Підстави та умови призначення покарання у виді позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю / Д.С. Шиян // Актуальні проблеми кримінального і кримінально-процесуального законодавства і практики його застосування: зб. тез доповідей учасників Регіонального круглого столу. Хмельницький: ХІУП, 2002. – С. 240–242.
10. Васильев А.И. Исполнение уголовных наказаний, не связанных с мерами исправительно-трудового воздействия на осуждённых: учеб. пособие / А.И. Васильев, А.Н. Павлухин. – Рязань: РВШ МВД СССР, 1988. – 84 с.

УДК 343.265

ДЕЯКІ ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ КОНТРОЛЮ ЗА ОСОБАМИ, ЗВІЛЬНЕНИМИ ВІД ВІДБУВАННЯ ПОКАРАННЯ З ВИПРОБУВАННЯМ

Журова І.І., здобувач

*Навчально-науковий інститут права та масових комунікацій
Харківського національного університету внутрішніх справ*

Стаття присвячена проблемним питанням контролю за особами, звільненими від відбування покарання з випробуванням.

Ключові слова: контроль, засуджений, покарання, звільнення, випробування.

Журова И.И. НЕКОТОРЫЕ ПРОБЛЕМНЫЕ ВОПРОСЫ КОНТРОЛЯ ЗА ЛИЦАМИ, ОСВОБОЖДЕННЫМИ ОТ ОТБЫВАНИЯ НАКАЗАНИЯ С ИСПЫТАНИЕМ / Харьковский национальный университет внутренних дел, Украина

Статья посвящена проблемным вопросам контроля за лицами, освобожденными от отбывания наказания с испытанием.

Ключевые слова: контроль, осужденный, наказание, освобождение, испытание.

Zhurova. I.I. SOME PROBLEM QUESTIONS CONNECTED WITH EXECUTION OF CONDITIONAL SENTENCE / Kharkiv national university of internal affairs, Ukraine

The article is dedicated to problem questions of conditional sentence.

Key words: control, convict, punishment, release, probation.

Варто зазначити, що порядок здійснення контролю за звільненими з випробуванням ми розглядаємо як сукупність правовідносин та правових засобів, що складають основу процесу контрольної діяльності кримінально-виконавчої інспекції, які застосовуються в певній послідовності – етапам, визначеній законодавством.

Вивчення практичних питань здійснення контролю є потребою як науковою, так і правозастосовною. Сучасний стан здійснення контролю за звільненими з випробування, на наш погляд, необхідно розглядати через порядок його здійснення. Такий підхід дасть можливість виявити невирішені питання правового регулювання окремих стадій чи змістовних елементів контролю, а також запропонувати зміни до законодавчих актів, які регламентують здійснення контролю за звільненими з випробуванням.

Найбільшу кількість норм щодо здійснення контролю за звільненими з випробуванням містить Інструкція. Аналіз вказаного акта дає підстави класифікувати дії кримінально-виконавчої інспекції при здійсненні контролю засуджених на забезпечення обліку та реєстрації засудженого, власне контрольні, інформативні, при зміні стану чи певного юридичного факту.

Теоретичним підґрунтям підготовки статті стали праці вітчизняних та зарубіжних вчених таких як: І.М. Агзамов, С.С. Банников, Ю.В. Бишевський, І.Г. Богатирьов, С.В. Бородин, С.М. Будатаров, А.Я. Гришко, Г.В. Дровосеков, М.П. Журавльов, В.Є. Квашиш, В.М. Кондрат'єв, С.І. Комарицький, Ф.Г. Максюков, Ю.Б. Мельникова, С.А. Міклін, С.А. Міхлін, М.В. Ольховик, П.Ф. Пашкевич, О.І. Петров, І.С. Ретюнських, А.К. Романов,

В.П. Романова, О.М. Ружников, П.І. Самошин, Ю.В. Солопанов, М.О. Стручков, О.В. Філімонов, Д.О. Хан-Магомедов, В.Д. Шкадюк, М.Й. Якубович та інші.

Мета статі передбачає розгляд проблемних питань контролю за особами, звільненими від відбування покарання з випробуванням.

У науковому плані аналіз практики контролю допоможе у визначенні поняття порядку здійснення звільнення з випробуванням та окремих елементів. При дослідженні порядку здійснення контролю за звільненими з випробуванням, емпіричну базу склали дані соціологічного опитування інспекторів кримінально-виконавчої інспекції та статистичні дані Державної пенітенціарної служби України, а методологічною основою стало застосування формально-юридичного, соціологічного, структурно-функціонального методів дослідження.

Проведене нами соціологічне опитування співробітників кримінально-виконавчої інспекції в рамках дослідження контролю за особами, звільненими від відбування покарання мало на меті з'ясування за допомогою конкретно-соціологічного методу окремих питань здійснення вказаного кримінально-правового впливу.

Опитуванням було охоплено 80 співробітників кримінально-виконавчої інспекції різних регіонів України. Серед опитаних близько 94% – інспекторський склад, та близько 6% – керівний склад кримінально-виконавчої інспекції. За освітнім рівнем неповну вищу юридичну освіту мають 93, 3% опитаних. На час опитування близько 77% інспекторів не пройшли підвищення кваліфікації.

Для науки взагалі та науки кримінально-виконавчого права зокрема, постійними джерелами її розвитку є теорія та практика. Ці взаємопов'язані складові науки забезпечують безперервне надходження суми знань, перевірених попередньою практикою та їх теоретичне узагальнення [1, 10]. М.О. Стручков, підкреслюючи вагому роль накопленню і об'єднанню в систему знань, які мають значення наукової теорії і складають умови розвитку науки і її галузей зазначав, що «ніяка наука, в тому числі і наука виправно-трудова, не може існувати, якщо не будуть розроблені її теоретичні основи» [2, 4].

У рамках теорії кримінально-виконавчого права особливу роль грає міцний методологічний фундамент, який дозволяє теоретично глибоко визначити її висхідні положення, начала, принципи, а також зміст норм і практику їх застосування [3, 154]. І.Г. Богатирьов зазначає, що для характеристики кримінально-виконавчих відносин необхідно використати переваги предметного підходу до аналізу теоретичних і методологічних засад виконання кримінальних покарань, не пов'язаних з позбавленням волі, що дозволить найбільш повно використовувати можливості наукової методології, виробленої в рамках сучасної філософсько-правової доктрини, з метою предметного вирішення теоретико-пізнавальних завдань, що стоять перед кримінально-виконавчою системою [4, 110].

На думку О.В. Філімонова, «проблеми контролю ще не стали предметом наукового вивчення, що на практиці породило ряд недоліків у правовому регулюванні даної діяльності, організаційному її забезпеченні» [5, 4]. Як зазначають А.К. Музеник, В.А. Уткін та О.В. Філімонов, «стає очевидним важливість наукового вивчення проблем контрольно-наглядової діяльності, які здійснюються при виконанні мір кримінальної відповідальності з метою знаходження найбільш ефективних форм і методів запобігання рецидиву злочинів з боку осіб, засуджених без позбавлення волі» [6, 42]

Порядок виконання покарання в правовому регулюванні має відповідну управлінську складову, а тому повинен відповідати законам науки управління. Г.В. Атаманчук акцентує увагу на важливості системної організації процесу правового регулювання державного управління [7, 305]. Власне кримінально-виконавчі правовідносини з контролю за поведінкою звільнених з випробуванням та її корекції, є правовідношення між кримінально-виконавчою інспекцією і особою, звільненою від відбування покарання з випробуванням [8, 112]. Слід підтримати О.М. Звенигородського, який пропонує склад цих правовідносин розділити на такі види: правовідносини з порядку реєстрації та ведення обліку засуджених; правовідносини щодо контролю за поведінкою звільнених з випробуванням; правовідносини щодо контролю за виконанням обов'язків, покладених на звільнених з випробування судом; правовідносини з

приводу порушення засудженими випробувального режиму та застосування мір впливу; правовідносини з корекції поведінки засуджених [9, 112].

Найбільшу кількість норм щодо здійснення контролю за звільненими з випробуванням містить Інструкція. Аналіз вказаного акту дає підстави класифікувати дії кримінально-виконавчої інспекції при здійсненні контролю засуджених на забезпечення обліку та реєстрації засудженого, власне контрольні, інформативні, при зміні стану чи певного юридичного факту.

Форми і методи управлінської діяльності застосовуються в певній послідовності, циклічності, що диктується інтересами і цілями підготовки, ухвалення і виконання управлінських рішень, проведення організаційних заходів. Етапи управлінської діяльності зі своїм особливим набором форм і методів іменуються в науковій літературі стадіями (циклами) управлінської діяльності. Самі стадії мають логічний зв'язок і утворюють в сукупності відомий кругообіг управлінських дій – одиничний "виток" управлінського процесу.

Спроба систематизації порядку здійснення заходів, необхідних для здійснення контролю за поведінкою осіб, звільнених з випробуванням була зроблена В.Д. Шкадюком [10, 113]. Важливим початковим етапом процесу виконання звільнення з випробуванням є постановка засуджених на облік у кримінально-виконавчої інспекції за місцем проживання після отримання копії вироку. Несвоєчасна постановка на облік може спричинити ряд негативних наслідків: зміну засудженим місця проживання, затримку направлення вироків до кримінально-виконавчої інспекції, повторне скоєння злочинів звільнених з випробуванням в умовах безконтрольності.

В.П. Романова констатує, що практика порушення термінів надходження копій вироків із судів суперечить чинному законодавству, а саме вимогам КВК щодо початку протікання випробувального терміну, з моменту вступу вироку в законну силу. До постановки на облік особа, звільнена з випробуванням, не будучи ознайомленою з вимогами, які пред'являються до засуджених цієї категорії, самих вимог не дотримуються [11, 170].

З проведеного нами опитування інспекторів кримінально-виконавчої інспекції стає очевидним, що при постановці на облік звільнених із випробуванням, виникають проблеми, про що вказано у 48,5% опитуваними. Зокрема, 67,6% респондентів вказало на те, що протягом одного місяця від 80 до 100 % засуджених своєчасно ставлять на облік, 17,5% протягом двох місяців на облік ставлять від 2 до 8% засуджених, 15% інспекторів кримінально-виконавчої інспекції протягом трьох і більше місяців на облік ставиться 1-2% засуджених.

Одним із невирішених питань правового регулювання контролю за звільненими з випробуванням є несвоєчасне надсилання судами копій вироків до кримінально-виконавчої інспекції. На переконання 60,6% опитаних, від 1% до 3% вироків суду надсилається з порушенням строків до 1 місяця; 18,2% – 21,2% респондентів вказує, що 0,5% таких вироків надсилається з порушенням до 3-х місяців.

Наступним проблемним питанням етапу постановки на облік звільненого з випробуванням є визначення реальної підстави для здійснення контролю, яка залежить від моменту взяття на облік. Одним із проблемних питань постановки на облік кримінально-виконавчої інспекції особи, звільненої з випробуванням є неточності в копіях документів, які надсилають суди. Прикладом цього є непоодинокі випадки, коли суди надсилають вирок, в яких вказана адреса, за якою засуджені вже не проживають, або місце їх перебування невідоме. Більш того, за даними Державної пенітенціарної служби України, є випадки, коли суди надсилають вирок, в яких вказують неіснуючу адресу.

Схожі проблеми щодо взяття на облік кримінально-виконавчої інспекції та початку контролю за умовно засудженими фіксують фахівці кримінально-виконавчого права у Російській Федерації. Окремі судді у деяких регіонах РФ вимагають від співробітників кримінально-виконавчої інспекції обчислювати термін умовного засудження з моменту оголошення вироку, керуючись при цьому постановами Президії та Пленуму Верховного Суду РФ, поясненням прокуратури, у яких зазначено, що «обчислення випробувального строку з моменту вступу вироку в законну силу на підставі відповідної норми КВК РФ є помилковим, так як КВК РФ регулює питання, пов'язані з виконанням покарання, а не з його призначенням».

Наступним етапом після постановки на облік є виклик особи, звільненої з випробуванням до кримінально-виконавчої інспекції для проведення з нею співбесіди, під час якої їй роз'яснюються порядок та умови відбування покарання, правові наслідки за невиконання покладених на неї судом обов'язків, за порушення громадського порядку, вчинення нового злочину та уточнення анкетних даних. У разі ухилення засудженого від неявки з поважної причини, для застосування застереження необхідно буде документальне підтвердження виклику. Таким підтвердженням може бути або документ про поштове відправлення, або особисте вручення виклику інспектором під розписку особи, звільненої з випробування. Усі інші способи можуть, на наш погляд, мати лише допоміжний характер.

Згідно з п.4.11 розділу IV Інструкції, за результатами проведеної бесіди засуджена особа дає підписку про ознайомлення з вимогами законодавства щодо неї та обов'язками, покладеними на неї судом, які засуджена особа зобов'язується виконати. Ми не підтримуємо міркування І.С. Яковець щодо надання права інспекторам кримінально-виконавчої інспекції складати протоколи про адміністративні правопорушення щодо підконтрольного контингенту засуджених. Наша позиція ґрунтується на п.1 ст.255 КпАП де вказано, що органи і установи виконання покарань та слідчих ізоляторів мають право складати протоколи про адміністративні правопорушення лише за ст.188 КпАП «Незаконна передача заборонених предметів у слідчих ізоляторах, установах виконання покарань», тобто в разі прихованої від огляду передачі будь-яким способом алкогольних напоїв, лікарських та інших засобів, що викликають одурманювання, а так само інших заборонених для передачі предметів. Зі змісту вказаної норми випливає, що суб'єктом правопорушення є особи, які намагалися незаконним способом передати заборонені предмети до слідчих ізоляторів або установи виконання покарання, до них нажал, законодавець не відносить засуджених осіб.

Але, сама ідея висловлена І.С. Яковець є важливою з точки зору можливого розширення повноважень КВІ щодо впливу на звільнених з випробуванням при здійсненні контрольних заходів. На її думку, виходячи зі змісту ч.3 ст.75, ч.2 ст.78 КК, крім обов'язку не вчинювати злочину, засуджений зобов'язаний не допускати правопорушень. Тобто, навіть не будучи зобов'язаним судом, від особи, звільненої з випробуванням КВІ може вимагати утримання від вчинення нового злочину та не допускати правопорушень [12, 127].

У практиці здійснення контролю є випадки, коли звільнені з випробуванням звертаються з проханням до кримінально-виконавчої інспекції не повідомляти про їх засудження за місцем роботи, що може призвести до їх звільнення тощо. На наш погляд, дана проблема може бути вирішена відповідно до міжнародно-правових актів, де містяться норми про згоду правопорушника на подання про них певного виду персональної інформації. Так, у Рекомендації № R (92) 16 Комітету Міністрів Ради Європи відносно Європейських правил по застосуванню громадських санкцій і мір стягнення, сформульоване правило, яке пропонує вилучати інформацію про правопорушення і минуле засудженого, які можуть призвести до небажаних соціальних наслідків або розглядатися як вторгнення в приватне життя.

Окремою групою праввідносин, які виникають у практичному здійсненні контролю за звільненими з випробуванням є відносини з приводу безпосереднього контролю, що пов'язано з проведенням цілого ряду дій КВІ: перевірок, отримання інформації про звільненого з випробуванням, відвідування засуджених тощо. Цей контроль зводиться до організації системи інформування інспекції про всі правопорушення, допущені засудженими.

На підставі вищевикладеного та аналізу практики здійснення кримінально-виконавчою інспекцією контролю за звільненими з випробуванням робимо висновок про те, що в день отримання копії вироку суду засудженій особі надсилається поштовим відправленням, або вручається під розписку особисто (батькам неповнолітніх або особам, які їх замінюють) виклик до інспекції (неповнолітні – з батьками або особою, яка їх заміняє) для проведення з нею співбесіди, під час якої їй роз'яснюються порядок та умови відбування покарання, правові наслідки за невиконання покладених на неї судом обов'язків, за порушення громадського порядку, учинення нового злочину, уточнюються анкетні дані.

ЛІТЕРАТУРА

1. Артамонов В.П. Наука советского исправительно-трудового права: [учебное пособие] / В.П. Артамонов. – М.: РИО Академии МВД СССР, 1974. – 130 с.

2. Наташев А.Е. Основы теории исправительно-трудового права / А.Е. Наташев, Н.А. Стручков. – М.: Юрид. лит., 1967. – 191 с.
3. Стручков Н.А. Советская исправительно-трудовая политика и ее роль в борьбе с преступностью / Н.А. Стручков. – Саратов: Изд-во Саратовского университета, 1970. – 191 с.
4. Богатирьев І.Г. Кримінальні покарання, не пов'язані з позбавленням волі (теорія і практика їх виконання кримінально-виконавчою інспекцією): дис. ... доктора юрид. наук: 12.00.08 / Богатирьев Иван Григорович. – К.: Київський національний університет внутрішніх справ, 2006. – 383 с.
5. Филимонов О.В. Посткриминальный контроль: (Теоретические основы правового регулирования) / Филимонов О.В. – Томск: Изд-во Том. ун-та, 1991. – 180 с.
6. Музеник А.К. Условное осуждение и отсрочка исполнения приговора / Музеник А.К., Уткин В.А., Филимонов О.В. – Томск: Изд-во Том. ун-та, 1990. – 173 с.
7. Атаманчук Г.В. Теория государственного управления: [курс лекций] / Атаманчук Григорий Васильевич. – 4-е изд., стер. – М.: Омега-Л, 2006. – 399 с.
8. Агзамов И.М. Условное осуждение (проблемы правовой регламентации и исполнения): дис. канд. юрид. наук: спец. 12.00.08. / Агзамов Ильдар Марсович. – М., 2005 – 171 с.
9. Шкадюк В.Д. Організація виконання покарань, не пов'язаних з позбавленням волі, здійснення контролю за поведінкою осіб, звільнених від відбування покарання з випробуванням, та звільнених від відбування покарання вагітних жінок і жінок, які мають дітей віком до трьох років: [методичний посібник] / За заг. ред. Калашник Н.Г. – К.: ДКВСУ, 2007. – 242 с.
10. Романова В.П. Условное осуждение: уголовно-правовой и криминологические аспекты: дис. канд. юрид. наук: спец. 12.00.08 / Романова Вера Петровна. – М., 2004. – 253 с.
11. Яковець І.С. Проблемні питання практичного здійснення контролю за поведінкою осіб, звільнених від відбування покарання з випробуванням, на яких судом не покладено обов'язки // Проблеми запобігання злочинності в органах і установах виконання покарань: Збірник матеріалів міжнародної науково-практичної конференції (Чернігів, 21 грудня 2006 р.). – Чернігів, 2007. – С. 168-172.

УДК 343.819.1

ЗАХОДИ СПЕЦІАЛЬНОГО ТА ІНДИВІДУАЛЬНОГО ЗАПОБІГАННЯ ВЧИНЕННЮ ЗЛОЧИНІВ У КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧИХ УСТАНОВАХ ВІДКРИТОГО ТИПУ

Зубов Д.О., здобувач

*Навчально-науковий інститут права та масових комунікацій
Харківського національного університету внутрішніх справ*

У статті автором розглядаються заходи спеціального та індивідуального запобігання вчиненню злочинів у кримінально-виконавчих установах відкритого типу.

Ключові слова: запобігання, злочини, кримінально-виконавчі установи відкритого типу, обмеження волі.

Зубов Д.О. МЕРЫ СПЕЦИАЛЬНОГО И ИНДИВИДУАЛЬНОГО ПРЕДУПРЕЖДЕНИЯ СОВЕРШЕНИЯ ПРЕСТУПЛЕНИЙ В УГОЛОВНО-ИСПОЛНИТЕЛЬНЫХ УЧРЕЖДЕНИЯХ ОТКРЫТОГО ТИПА / Харьковский национальный университет внутренних дел, Украина

В статье автором рассматриваются меры специального и индивидуального предупреждения совершения преступлений в уголовно-исполнительных учреждениях открытого типа.

Ключевые слова: предупреждение, преступления, уголовно-исполнительные учреждения открытого типа, ограничение свободы.